

Täysistunto

Tiistai 20.11.2018 klo 14.00—19.35

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 224/2018 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

16.29 **Sisäministeri Kai Mykkänen** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus ehdottaa säädettäväksi uutta maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia. Tähän lakiin kootaisiin henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely maahanmuuton hallinnonalan lainsäädännöstä. Uusi laki korvaisi siis 20 vuotta vanhan ulkomaalaisrekisterilain, ja tähän hallituksen esitykseen liittyvät myös ehdotukset vastaanottolain, säilölain, kotoutumislain ja eräiden muiden lakien tarvittavaksi muuttamiseksi.

Henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin yhdessä, nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävässä laissa, joka täydentää Euroopan unionin tietosuoja-asetusta, tietosuojalakia ja rikosasioiden tietosuojalakia. Henkilötietolakia olisi tulkittava yhdessä myös toimivaltaa luovan muun lainsäädännön kanssa. Henkilötietojen sääntelykehikko muodostuisi tästä kokonaisuudesta yhdessä. Henkilötietolaki tulisi sovellettavaksi Maahanmuuttoviraston sekä vastaanottokeskusten ja säilöönottoyksiköiden toiminnan lisäksi myös silloin, kun poliisi, Rajavartiolaitos, ulkoasiainhallinto, ely-keskukset tai TE-keskukset käsittelevät henkilötietoja maahanmuuttoviranomaisen roolissa.

Ehdotuksen tavoitteena sisällöllisesti on henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn selkeyttäminen sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen näkökulmasta. Tavoitteena on nykyistä riskiperusteisempi lähestymistapa, eli sääntely kohdennetaan tarkemmin sääntelyä edellyttäviin tilanteisiin, esimerkiksi tiettyihin henkilötietoryhmiin kuuluvat henkilötiedot erikseen, ja sääntelyä toisaalta puretaan niissä tilanteissa, joissa yksityiskohtainen sääntely ei ole välttämätöntä. Lain soveltamisala olisi nykyisestä poiketen käyttötarkoitussidonnainen eikä rekisterisidonnainen. Se ei siis olisi sidottu tiettyihin rekistereihin ja niitä käytäviin viranomaisiin eikä tietojärjestelmiin, vaan tavoitteena on moderni sääntelytekniikka, jossa tukeudutaan vahvasti toimivaltaa luovaan lainsäädäntöön, eikä siellä säädettyjä asioita toisteta enää henkilötietolaissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2018 vp

Muutoksilla mahdollistettaisiin ennen kaikkea uudet nykyaikaiset toimintatavat, kuten automatisoitu päätöksenteko Maahanmuuttoviraston toiminnassa. Automaattista päätöksentekojärjestelyä voitaisiin soveltaa, jos asian laatu tai laajuus, yhdenmukainen kohtelu, lapsen etu tai muu erityinen syy ei muuta vaadi.

Esitetään myös luovuttavaksi tiedon liikkumista koskevasta kaksinkertaisesta sääntelystä. Nyt säädettäisiin vain viranomaisen tiedonsaantioikeudesta yhdellä kertaa. Tavoitteena on henkilötietoja koskien myös velvoitteidenhoitoselvityksen osittainen käyttöönotto, joka mahdollistaisi laajemman automaattisen tiedonsiirron erityisesti Verohallinnon järjestelmistä oleskelulupien myöntämisen yhteydessä.

Maahanmuuttohallinnossa sovellettavan henkilötietolain säätäminen on välttämätöntäkin, koska kumottavaksi ehdotettu ulkomaalaisrekisterilaki on monin paikoin vanhentunut ja toisaalta henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on pirstaleisesti eri puolilla lainsäädäntöä. Lisäksi EU:n tietosuojauudistus tuo muutostarpeita kansalliselle erityislainsäädännölle. Ehdotetun lain tavoitteena on varmistaa, että perustuslain 10 §:n mukainen vaatimus säättää henkilötietojen suojasta lailla täyttyä asianmukaisesti koko maahanmuuttohallinnossa. Ehdotuksella on vaikutuksia sekä sääntelytekniikkaan että henkilötietojen käsittelyä koskeviin käsittelysääntöihin. Esityksellä ei sinänsä muuteta lupien myöntämisen kriteereitä eikä edellytyksiä. Ehdotuksella selkeytettäisiin henkilötietojen käsittelyä sekä lainsoveltajan että myös rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen näkökulmasta. Ehdotuksella toteutettaisiin henkilötietojen käsittelyä maahanmuuttohallinnossa koskevan sääntelyn keskittäminen nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävään lakiin.

Yhteen vetäen voisi sanoa, että muutoksella mahdollistetaan erityisesti siis automatisoidun päätöksenteon luominen ja käyttöönotto maahanmuuttohallinnossa, mikä on erittäin tärkeää, jos haluamme erityisesti osaajien ja tekijöiden Suomeen tulon lupajärjestelmää kehittää siihen suuntaan, että se jono ei ole kuukausissa laskettava vaan pikemminkin päivissä laskettava. Ensi vuoden alussa on tarkoitus jo pilotoida erityisesti opiskelijan oleskeluluvan osalta sitä, että paitsi rekistereistä tietojärjestelmä kerää automaattisesti tarvittavat tiedot, myöskin päätös valmistellaan automaattisesti, ja ihminen ainoastaan sen tarkistaa. Jatkossa voisi myös olla niin, että myönteiset päätökset tapahtuvat suoraan automaattisesti ja tarkistukset tehdään sitten syyperusteisesti ja riskiperusteisesti, kuten esimerkiksi Verohallinnossa on jo pitkään tehty.

Lisäksi ulkomaisen työvoiman lupabyrokratiaa vähennetään, kun Maahanmuuttovirasto voisi jatkossa saada toisilta viranomaisilta tietoja yhdellä pyynnöllä keskitetysti, mikä on myös erittäin keskeinen haaste tällä hetkellä, kun tiedot jakautuvat työvoimahallinnon, ulkomaalaishallinnon ja vielä ulkoministeriön ja Maahanmuuttoviraston välille ja esimerkiksi työnantajien verotiedot ja työnantajan taustatiedot tarvitsee moneen kertaan ilmoittaa eri viranomaisille. Tästä toivottavasti pääsemme siihen, että samaa tietoa viranomaiselta kysytään Suomessa vain kerran ja sen jälkeen sitten tieto liikkuu viranomaisten välillä. Tämä esitys ei sitä vielä yksin tuo, mutta tällä päästään astetta eteenpäin henkilötietojen osalta silloin, kun puhutaan oleskeluluvan hakijasta tai erityisesti sen uusijasta, jolla on jo Suomessa henkilötietojälkiä eri järjestelmissä.

Uusi laki ottaisi todella myös ensimmäisen askeleen kohti velvoitteidenhoitoselvityksen käyttöönottoa Maahanmuuttovirastossa. Tämä velvoitteidenhoitoselvitys on siis Verohallinnon palvelu, josta selviää, onko työnantaja hoitanut velvoitteensa, kuten verot ja lakisääteiset vakuutusmaksut. Tietoa voidaan hyödyntää työntekijän oleskelulupien käsittelyssä, ja työnantajan ei tarvitse toimittaa samoja tietoja useammalle viranomaiselle, ja toi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2018 vp

saalta voidaan ottaa askelia kohti selvästi nykyistä valvontapainotteisempaa oleskelulupajärjestelmää, jossa väärinkäytöstilanteisiin myös oleskeluluvan myöntämisen jälkeen voidaan tehokkaasti puuttua. Uskon, että se on meidän kaikkien yhteinen etu, että Suomeen ei synny kahden kerroksen markkinoita eikä laitonta työvoiman hyväksikäyttöä.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tästäkin käydään rakentava keskustelu.

16.35 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Ylipäätensä on varmaan hyvä todeta alkuun, että on järkevää miettiä meidän lainsäädäntöämme siitä näkökulmasta, millä tavalla me voimme järkevöittää näiden eri lupahakemusten käsittelyä ja myös sitä, minkälaista tietoa kerätään ja miten se tieto on sitten eri viranomaisten käytettävissä. Tältä osin on hyvä, että tänne tuodaan näitäkin esityksiä, joilla todella pyrimme järkevöittämään näitä käsittelyitä.

Ehkä ainoana huomiona totean vain sen, että tähän esitykseenhän eduskunnan oikeusasiamies antoi aika kriittisen lausunnon liittyen siihen, voiko olla niin, että osa tiedoista, mitä tässä kerätään, jäisivät sillä tavalla avoimiksi, että niiden käytettävyys olisi ehkä hieman laajempaa kuin olisi suotavaa. Tältä osin on varmaan järkevää, että sitten valiokunnassa aika tiheällä kammalla tämä kammataan läpi ja katsotaan, että voidaan varmistua siitä, että ihmisten tiedot eivät päädy sellaisiin käsiin, jotka niitä eivät tarvitse.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.